

УДК 658:330.341

Л.В. Стрижеус, к.е.н, доцент

В.І. Костьович

Луцький національний технічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

У даній статті виокремлено твердження відомих вчених у області інноваційної діяльності та узагальнено теоретичні основи управління інноваційною діяльністю підприємства. Описані основні поняття, які широко вживаються у всьому світі в області інновацій.

Ключові слова: інноваційна діяльність підприємства, інновація, інноваційний процес, інноваційний розвиток підприємства.

L. Strizheus, V.Kostevych

THEORETICAL ASPECTS OF MANAGEMENT INNOVATIVE DEVELOPMENT COMPANIES

This article specifically mentioned statement renowned scientists in the field of innovation and summarizes theoretical foundations of innovation enterprise. We describe the basic concepts that are widely around the world in innovation.

Keywords: innovativeness, innovation, innovation process, innovative developmentcompany.

Л.В. Стрижеус, В.И. Костьёвич

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЙ

В данной статье выделены утверждения известных ученых в области инновационной деятельности и обобщены теоретические основы управления инновационной деятельностью предприятия. Описаны основные понятия, широко вживаются во всем мире в области инноваций.

Ключевые слова: инновационная деятельность предприятия, инновация, инновационный процесс, инновационное развитие предприятия.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв’язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання за умов формування основних засад фінансової системи та ринкової економіки, а також нагромадження національного капіталу і формування базової платоспроможності споживчого ринку, відбувається активний розвиток та економічне

зростання підприємств усіх форм власності за рахунок впровадження інноваційних технологій. При цьому, через непослідовність у проведенні та низьку ефективність науково-технічної та інноваційної політики спостерігаються тенденції до закріплення технологічного відставання України від розвинених країн світу. Наслідком цього стало зменшення кількості інноваційно-активних підприємств, гальмування розвитку високотехнологічних галузей промисловості та зниження рівня конкурентоспроможності економіки України [1, с. 36].

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемам інноваційного розвитку підприємств присвячені праці багатьох українських та російських вчених: К. В. Філіпової, Т. Й. Товта, М. В. Давідової, О. В. Марченко, Ж. А. Говорухи, О. І. Марченко, Л. Г. Смоляр та інших, які наголошують на необхідності державної підтримки інноваційної діяльності.

Цілі статті. Ціль статті полягає у визначенні сутності інноваційної діяльності підприємства як головного чинника економічного зростання та пошуку шляхів нарощення його інноваційного потенціалу у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «інновація» для України є відносно новою економічною категорією, що стала використовуватися на етапі формування ринкових відносин. Як зауважила доктор економічних наук О. Лапко: «в той час, як на Заході теорії інноваційного розвитку вивчались, аналізувались і вдосконалювались, в Україні, як і в усіх країнах колишнього Радянського Союзу, теорії інновацій вважались анти класовими. У 80-ті роки в індустріально-розвинутих країнах світу теорію інтенсифікації замінила теорія інноваційних процесів, як підґрунтя нової моделі економічного зростання»[2, с. 69]. При цьому, у країнах з розвинутою ринковою економікою приділяється значна увага питанням забезпечення ефективності управління інноваціями, розвитку інноваційної інфраструктури, рівню державної підтримки їх розвитку. Актуальність теми дослідження підсилюється тим, що Україна обрала шлях інноваційно-інвестиційного розвитку. При цьому, впровадження інноваційних

технологій на вітчизняних підприємствах допоможе вдосконалити їх виробництво та як наслідок створювати кращі за своїми властивостями вироби та технології.

Фундаментальні дослідження інновацій, як економічної категорії, розпочалися тільки на початку ХХ століття. До цього часу, класиками економічної теорії вивчалися та розкривалися у своїх працях питання науково-технічного прогресу.

Фундатором та основоположником інноваційної теорії був австрійський економіст Й. Шумпетер. У його роботах «Теорія економічного розвитку» [3, с. 180, 369, 390, 405] та «Капіталізм, соціалізм і демократія» [4, с. 112] наприкінці ХІХ – початку ХХ століття було проведено дослідження теоретичних основ інновацій та інноваційного процесу.

Узагальнюючи свої дослідження Й. Шумпетер висловив гіпотезу, що інновації в економічній системі з'являються не рівномірно та не безперервно, а є наслідком одночасних кластерів і у великій кількості.

Поняття «інновації» Й.Шумпетер ототожнює з новою формою виробництва, що є необхідною, а не просто нововведенням, так як не кожне нововведення є інновацією. Економічну категорію «інновації» він трактує як зміни, що відбуваються з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм реалізації промисловості [5, с. 5]. Звідси випливає, що «інновації» є необхідною виробничою функцією, що зумовлена змінами факторів виробництва, ресурсів та їх комбінації.

Доречі, витрати на освіту та навчання людини можна прирівняти до капіталовкладень на перспективу, що аналогічні інвестиціям в основний капітал.

У ХХІ ст. впровадження інновацій та інтелектуальний капітал підприємства стають вирішальними чинниками у його розвитку та основним напрямком підвищення його ефективності. Також, набуває поширення інноваційне підприємництво, що ґрунтується на новаторському ризикованому підході, тобто за рахунок високої віддачі інвестицій в інноваційній сфері ставиться мета максимізації прибутку за короткий період часу. Економічного домінування добиваються країни та підприємства, що конкурують на основі інновацій.

Загальноприйнятого означення поняття "інноваційний розвиток підприємства" (ІРП) не існує. У більшості випадків його ототожнюють із техніко-технологічним станом підприємства інноваційним потенціалом розробника інновації тощо. Вищевказані поняття лише частково розкривають сутність ІРП. Проведені дослідження показали, що ІРП є комплексним поняттям. Виділяють такі функції: частота і ефективність впровадження інновацій; потенціал підприємства щодо розробки і впровадження інновацій; готовність персоналу; цілеспрямованість; визначеність; комплексність; систематичність; взаємозалежність; послідовність; оперативність; регулярність.

Ефективним способом конкурентної боротьби в ХХІ ст. є зростання компанії внаслідок інноваційного розвитку, який передбачає активне впровадження результатів наукової діяльності у виробничо-комерційне використання. Розвиток національної економіки будь-якого типу визначається активністю інноваційних процесів, економічною ефективністю нововведень, тобто результативністю перетворення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в інноваційний продукт, такий як нова техніка та прогресивні технології, які сприяють зменшенню собівартості продукції та підвищенню її конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

На сьогодні інноваційний шлях розвитку є невід'ємною або навіть визначальною складовою економічного зростання будь-якої країни світу. Досвід інших країн засвідчує, що лише за умови широкого впровадження інноваційних розробок можливо наповнити як український, так і світовий ринки конкурентоспроможною продукцією вітчизняного виробництва. Натомість, на даний момент спостерігається зовсім інша ситуація: замість високотехнологічної наукоємної продукції вітчизняний експорт здебільшого представлений напівфабрикатами низького рівня обробки та сировиною, що, у свою чергу, є найскравішим доказом нераціонального використання природних багатств. У зв'язку з цим вкрай необхідним і доцільним є процес інноваційного заміщення на багатьох промислових підприємствах країни та навіть в цілих галузях, оскільки майбутній образ національної інноваційної системи багато в чому буде залежати від можливостей

держави вчасно мобілізувати свій внутрішній інноваційний потенціал.

Програмування створення конкурентних переваг за рахунок розвитку науково-технічного потенціалу, впровадження нових технологій та генерації знань призначена забезпечити система стратегічного планування інноваційного розвитку організації [6, с.158-160].

Інноваційний розвиток економіки притаманний всім розвиненим країнам світу, який є одночасно і чинником, і наслідком економічного піднесення країн. Його ефективність обумовлюється змістом відповідних інноваційних напрямків, що задовольняють потреби динамічного розвитку економіки.

Звичайно, що в реалізації інноваційної стратегії соціаль но-економічного розвитку держави повинні бути задіяні різні науководослідні та інноваційні структури. Але провідну роль у формуванні та реалізації інноваційної моделі має відіграти підприємництво, ініціатива підприємств.

Через нововведення фірми реалізують свій інноваційний потенціал і конкурентні позиції, а для більшості підприємств інновації сьогодні стають і досягненням комерційної мети, і чинником економічної стабільності й зростання, оскільки інновації орієнтовані на задоволення ринкового попиту, конкретних запитів споживачів. Власне будь-яке підприємництво невіддільне від інновацій.

Сьогодні головним чинником економічного зростання є ефективні інвестиції в інноваційний процес, які забезпечують перманентну структурну перебудову економіки на новій технологічній основі. "Високий рівень продуктивності обумовлюється не просто інвестиціями в основний капітал, а інвестиціями, які дають змогу формувати новий тип економіки – економіки, яка ґрунтується на знаннях" [5 с.5]. Технологічні зміни, особливо на теренах впровадження базових та інфраструктурних науково-технічних інновацій, є безпосередньо пов'язаними з виробництвом нових інноваційних наукомістких товарів, які потребують значних цілеспрямованих інвестиційних капітальних витрат. Залучення внутрішніх та іноземних інвестицій, передусім у науково виробничу сферу, дасть змогу багатьом підприємствам

мати ефективні інструменти прискорення розвитку пріоритетних сфер виробничої діяльності.

Під інноваційним типом розвитку розуміється спосіб економічного зростання, заснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, періодичному «перегрупуванні» сил, обумовленому логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних чинників для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг.

Як говорить практика, впровадження інновацій у сферах які перебувають на стадії зростання є більш важливими, ніж у сферах які пережили свою зрілість. Звідси слідує, що для успішної діяльності будь-якої організації необхідні інновації.

Для переходу на інноваційний тип розвитку необхідна система його забезпечення. Під забезпеченням в широкому плані розуміють сукупність заходів і коштів, створення умов, що сприяють нормальному здійсненню економічних процесів, реалізації запланованих програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів, усуненню порушень нормативних актів. Однак в цьому визначення ідентифікується лише економічна система. Але на ефективність інноваційної діяльності, окрім економічних чинників, впливають соціальні, інституційні, екологічні тощо. Тому для забезпечення інноваційного розвитку потрібен комплексний підхід, що буде включати наявність усіх систем.

Основою конкурентного успіху підприємства-новатора є спроможність виявити реально існуючі чи потенційні потреби й попит споживачів щодо інновацій (або сформувати їх) і задовольнити їх ефективнішим, ніж конкуренти способом.

Рушійною силою економічного розвитку є, як правило, інновації та інноваційний шлях розвитку. Науково-технічний прогрес (НТП), визнаний в усьому світі як найважливіший фактор економічного зростання, все частіше пов'язується з поняттями «інновація», «інноваційний процес». Це єдиний у своєму роді процес, який поєднує науку, техніку, економіку та підприємництво.

Одним з основних понять інноватики та інноваційного менеджменту є поняття інноваційного процесу. Незважаючи на те,

що в спеціальній літературі трапляється багато різноманітних підходів до визначення цього явища, суть їх зводиться до одного висновку, а саме: інноваційний процес пов'язаний із створенням, освоєнням і поширенням інновацій.

Інноваційний лаг – це період між появою новачії та її впровадженням. З моменту прийняття новачії до реалізації та розповсюдження вона набуває нової якості, тобто стає інновацією.

Наведені дані засвідчують тенденцію до значного скорочення часу між відкриттям і його практичним застосуванням у ХХ ст. Це зумовлено усвідомленням вигоди, яку можна мати від швидкої реалізації інновації, і можливостями, які відкриває технічний та організаційний рівень сучасних спеціалізованих науково-технічних закладів та дослідницьких лабораторій великих корпорацій.

Фундаментальні відкриття і винаходи характеризуються, як правило, великим проміжком часу від формулювання гіпотези до практичного застосування винаходу. І слід зауважити, що чим більше розвивається НТП, тим інтервали між відкриттям і практичним застосуванням все більше скорочуються, що дає змогу все стрімкіше розвиватись у напрямі науки й техніки.

Можна згадати такі винаходи як фотоапарат: рік відкриття - 1727, а рік практичного впровадження 1839. Також слід зазначити про радіо: рік першовідкриття - 1866, при масовому застосуванні з 1902 року. Не менш важливим для НТП є поява радару, який був винайдений у 1925 році, а тільки з 1938 року застосовуватись на практиці.

Фундаментальні наукові дослідження здійснюються у спеціалізованих наукових закладах і фінансуються державою та корпораціями. Щодо України, то вона за останнє десятиліття майже втратила накопичений науковий потенціал. Фінансування фундаментальних досліджень недостатнє і тому вони не дають відчутних результатів [8].

Отже, поняття «інноваційна діяльність» означає самостійний вид діяльності підприємства, пов'язаний з управлінням процесами відновлення всіх об'єктів господарювання в ринковій економіці. На зміну одним формам і методам керування економікою приходять інші. У цих умовах інноваційною діяльністю займається переважна більшість організацій, усі суб'єкти господарювання від

державного рівня керування до знову створеного товариства з обмеженою відповідальністю в сфері малого бізнесу. Під інноваціями розуміється прибуткове використання нововведень у виді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Період часу від зародження ідеї, створення і поширення нововведення і до його використання прийнято називати життєвим циклом інновації. З урахуванням послідовності проведення робіт життєвий цикл інновації розглядається як інноваційний процес.

Висновки. Таким чином можна зробити висновок, що для оптимізації інноваційного менеджменту на підприємстві необхідним є застосування різноманітних принципів інноваційної діяльності та побудова інноваційних управлінських процесів. Необхідною є побудова інноваційних процесів, які здатні вивести підприємство на новий щабель розвитку та задовольняти потреби товаровиробників та суспільства загалом.

- 1) «Проект Концепції розвитку національної інноваційної системи», підготовлений Державним комітетом інвестицій та інновацій України.
- 2) Лапко О. «Інноваційна діяльність в системі державного регулювання.» – К.: ІЕП НАНУ, 1999.
- 3) Шумпетер Й. «Теория экономического развития». – М., 1982. –С. 180, 369, 390, 405
- 4) Шумпетер Й. «Капитализм, социализм и демократия». М., 1985
- 5) Павленко І.А., Гончарова Н.П., Швиданенко Г.О. «Економіка та організація інноваційної діяльності: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 5.
- 6) Марченко О. В. «Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства» – 2008. – № 6. – С. 158-160
- 7) Пługатор І.Я. «Інвестиційний ресурс інноваційного розвитку підприємства» / І.Я. Пługатор // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.7. – С. 296.
- 8) Скібіцький О.М. «Стратегічний менеджмент». Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. - с. 344.